

Ա Ր Զ Ա Գ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի անվանակոչության տոնի առթիվ Թեմառնի «Վերածնունդ» թերթի 1948 թվի սեպտեմբերի 26-ի համարի առաջին էջում գետեղված է Վեհափառ Հայրապետի լուսանկարը և «Անվանակոչության տոնը Ն. Վ. Տ. Տ. Գևորգ Զ Շինարար Կաթողիկոսի» խորագիրը կրող հոդվածը: Ստորև բերում ենք այդ հոդվածից մի հատված.

«Երեկ, շաբաթ, 25 սեպտեմբեր, անվանակոչության տոնն էր Նորին Վեհափառություն Տ. Տ. Գևորգ Զ Շինարար Կաթողիկոսի:

Հայ ներկա իրականության կրոնական ամենակարկառուն և անձնվեր դեմքն է Գեվորգ Զ Շինարար Կաթողիկոսը, որն ամենաեղանակապես աշխատանքով, անձնվիրությամբ, իրանդավառությամբ, հայրենասիրությամբ ու խոհունությամբ վարում է Սովետական Հայաստանում գտնվող Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի բոլոր գործերը, տրոսք հայ ժողովրդի հավատքի պահպանության, լեզվի, մշակույթի ու իրավունքների ամբողջականությանն են ներկայացրել անցյալում, իսկ այսօր վերածնված ու վերակենդանացած Սովետական Հայաստանում բաժանվում են արդեն երկուսի— հոգևոր և քաղաքական: Սակայն, ուրախ ենք արձանագրելու, որ Գևորգ Զ, բարձր մտավորականության տեր, գիտակից հայրենասեր և ազգանվեր անձ, շատ խոհունորեն իր ուժն առ կարողությունը շաղկապել է... էլ ավելի զարկ տալու համար Մայր երկրի արագաթուղի վերելքին, հայրենադարձի նվիրական գործին, սփյուռքի հայ ժողովրդի միասնական կապին և ամենակարևորը՝ Հայ ժողովրդի անժխտելի իրավական պահանջի՝ նրա վիրավորների վերադարձման ու Մայր Հայրենիքին կցվելու արդար դատին:

Թե՛ Մայր Հայրենիքի և թե՛ սփյուռքի հավատացյալ, ազգասեր ու գիտակից հայությունը հավատքով ու համոզումով սերտորեն կապված է Սուրբ Էջմիածնի Մայր Աթոռին, վերածնվող Սովետական Հայաստանին, իր խոհուն ու ազգասեր Շինարար Կաթողիկոս Գևորգ Զ-ին, որի անվանակոչության տոնը ջերմագին շնորհավորելով, մաղթում է նրա գործերի կատարյալ հաջողությունն ու իրականացումը, որով Հայ ժողովուրդը պիտի երջանկանա իր իրավունքների վերականգնումով, իր հայրենադարձի հաղթանակով ու իր Հայրենիքի էլ ավելի բարգավաճելով, հառաջդիմելով առ ծավալվելով:

Սրտանց մաղթում ենք մեր կորովի ու սիրեցյալ Վեհափառին երկար կյանք ու հարատևություն, վաղելու համար իր ժրջան և հայրենանվեր գործունեության արգասիքները:

Ֆիլադելֆիայում հրատարակվող «Կոունկ» շաբաթաթերթի 1948 թ. օգոստոսի 27-ի համարի առաջին էջում գետեղված է Վեհափառ Հայրապետի լուսանկարը և ամբողջությամբ արտատպված Ամենայն Հայոց Հայրապետի «Հյուսիսային Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների հոգևոր դասին, սրբազան Եղբայր Ի Քրիստոս» խորագիրը կրող նամակը, որը լույս է տեսել «Էջմիածին» ամսագրի 1947 թ. նոյեմբեր—դեկտեմբեր համարում: Շաբաթաթերթի այդ նույն էջում գետեղված է նաև Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարի լուսանկարը, ինչպես և բարերար Հայկ Գավուհյանի լուսանկարը: Այս լուսանկարների տակ գետեղված են Ռումինաճայ թեմի Առաջնորդ Տ. Վազգեն Մ. Վարդապետի, Սովետական Հայաստանից վերադառնալուց հետո, Բուխարեստի Հայոց եկեղեցու քեմից արած հաղորդումները Ս. Էջմիածնի ու Հոգևոր հեմարանի մասին և Հոգևոր հեմարանի Ա լսարանի սան Փայլակ Այնթափյանի 19 ապրիլ, 1948 թվակիր երախտագիտական նամակը՝ ուղղված բարերար Հայկ Գավուհյանին:

Այս հոլով համարի, «Հայրապետի օրինակով» խորագիրը կրող, խմբագրական հոդվածում շարաքաթիբը գրում է.—

Այս շաբթու միայն ապահովագրյալ զոսին թղթատարով ստացանք հապաղած 1947 նոյեմբեր—դեկտեմբեր թիվը «Էջմիածին» պաշտոնաթերթին, որուն մեջ հրատարակված է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վեհափառ Տ. Տ. Գևորգ Զ Հայրապետի նամակը՝ ուղղյալ «Հյուսիսային Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների հոգևոր դասին»:

Ինչպես կերևի, Ն. Ս. Օծովյան այս նամակին առիթ տվողը անցյալ տարվան գարնան Պոլիս այցելող ամերիկացի լրագրողներեն Ռոյ Հաուզերտի Հայոց մասին ըրած այն լիարժեքական և անպատկառ արտահայտությունն է, որն իր ատենին նյութ է հղավ գաղութահայ մամուլին մեջ:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին «մեծ վիրտ» է պատճառած Ռոյ Հաուզերտի այդ «արտառուց հայտարարությունը», և իր պաշտոնին ու կոչումին խորապես գիտակից, անձնվեր կրոնապետն հարազատ թարգմանը կհանդիսանա Ռոյ Հաուզերտի անարգական ակնարկության դեմ «խոսքին զայրույթ և բողոք» հարուցանող «Հայ Ազգի այնքան արհուրած սրտին», ու ոչ միայն զորավոր կերպով կդատապարտե Ռոյ Հաուզերտները, այլ պատմական անհրեքի փաստերով ու կորովի կերպով ցույց կուտա, թե արդարամիտ և ճշմարտասեր ամերիկացիներ բարեկամ եղած են ստեղծագործ և աշխատասեր Հայուն ու անոր արդար գաստին, թե որքան իրավացի է Հայուն հողային պահանջը ղարդարաբա, «ոճրագործ», «հասիշտակող» թուրքեն ու կենդակայացն ամերիկացի հոգևոր դասին

«Հայ Ազգի օրինական ու արդար դատը», իրողություններու լուսին տակ, որպես «Ազգնախոր կրոնապետ Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցի», քաջաբար պաշտպանելով «Հայ Եկեղեցու և Հայ ժողովրդի սրբազան իրավունքները զգանունք» անիրավաբար ոտնահարողներուն» դեմ:

Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդարանի պաշտոնաթերթ «Հայաստանեայց Եկեղեցի»-ն ...խմբագրական մը նվիրած էր Հայ դատին համար քսան հազար հոգևորականներու ըստորագրությամբ Ամերիկյան կառավարության մատուցված դիմումին...

...նամակով մը Ամերիկյան կառավարության ներկայացվելիք խնդրագրի մը պատճենը ղրկած է ամերիկացի հարյուր հազար հոգևորականներու, որոնցմե քսան հազարը ստորագրած են դիմումագիրը, զոր անոնց անունով մատուցված է Ամերիկյան կառավարության...

...Վեհափառ Հայրապետին Միացյալ Նահանգաց հոգևորական դասին տուղված նամակը, որքան ալ հապաղած ըլլա, իր արժեքն քան մը կորստնուցուցած չըլլար, եթե մեր Գերաշնորհ Առաջնորդ Հայրը, Ամերիկահայ Եկեղեցական Համայնքին անունով, թարգմանաբար ղրկե այն հարյուր հազար ամերիկացի հոգևորականներուն, որոնց ղրկված էր Ամերիկայի կառավարության մատուցված խնդրագիրը,— կամ գոնե այն քսան հազար հոգևորականներուն, որոնք ստորագրած էին զայն...

Բոստոնում հրատարակվող «Պայմար» թերթը, 1948 թ. հոկտեմբեր 1-ի համարում, ամբողջությամբ արտատպել է «Էջմիածին» ամսագրի 1948 թ. մարտ—ապրիլ համարի «Մի կարևոր խնդրի շուրջը» խորագրով խմբագրական հոդվածը, իսկ հոկտեմբեր 7-ի համարում էլ արտատպել է Վեհափառ Հայրապետի, ամսագրի այդ հոլով համարում լույս տեսած, սրբառառ Կոնդակը՝ ուղղված Պողոս Նուպար Փաշայի ուղիներին՝ Զարեհին և Առաքելին:

Այս առթիվ «Պայմար» թերթը, հոկտեմբեր 1 համարի «Խելացի առաջարկ մը» խորագիրը կրող խմբագրական հոդվածում, գրում է.—

Քիչ անդին ընթերցողները պիտի կարդան խմբագրական մը, որ հրատարակված է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսության «Էջմիածին» հանդեսին մեջ և իրենց պետք է թելադրե շատ մը զգացումներ և խորհրդածություններ:

Չենք գիտեր թե ով գրած է այդ խմբագրականը, բայց անկախ իր գրական իսկական շնորհին, որ անոր տողերուն մեջ կհայտնվի, այդ խմբագրականը անգերազանցելիորեն

կհայտաբերե հայ ժողովուրդի հատկությունները...

Եթե մարդիկ հայրենասիրության վկայական պիտի ստանան փրենց գրածներուն համար, «Էջմիածին»-ի հրապարակագիրը անտարակուսելիորեն անոնցմե մեկն է, և անոնց առաջիններն: Եվ այս հեռավորությունն հարգանք մը կերթա իրեն:

...մենք պետք ունինք այն ազգային զգացումին, որ մեր գլուխը բարձր բռնե կրկին-

լով մեր ազգային հատկություններուն, որոնք այնքան խանդավառ, ախքան անկեղծ շունչով տրված են «Էջմիածին»-ի խմբագրականին մեջ:

Ասիկա առաջին զգացումն է, որ անգամ մըն ալ աշխարհի ամեն կողմը ցրված և Հայաստանի մեջ ապրող հայերը կմիացնեն իրարու ինքնավստահությամբ և հպարտութեամբ...

Հաջորդ անդրադարձումը պիտի ըլլայ, թե Էջմիածին... հիմա վերադարձի ճամբուն մեջ է. դեպի բնականոն կյանք, իր հիմարտով և ամսագրով, եվ հայեր, որ միշտ այ իրենց սրտին մեջ որոշ տեղ ունին Էջմիածնի համար... պիտի ոգևորվին այդ իրողությունով:

Երրորդը պարտականությունն է որ կթելալորվի «Էջմիածին»-ի խմբագրականն և անգամ մըն ալ կշեշտեն թե հոն, Հայաստանին մեջ, սրտերը թոցավառ են հայկականության, լեցված են դառնությամբ Հայաստանի հասած ամեն մեկ անիրավութենին, և կուզեն ձեռքի տակ ունենալ յոյժը վալերաթուղթերը, որ մեկ կողմն պիտի զորացնեն հայ ժողովուրդի ինքնավստահությունը և մյուս կողմն պիտի զորացնեն պահանջը կամ դատապարտությունը այն հզորներուն դեմ, որ բարոյականն ավելի շոշափելի պարտք մը ունենին այս ժողովուրդին հանդեպ, և թերացան այնքան ողբերգականորեն:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսությունը, հավատարիմ պատմության մեջ իր ժողովուրդի և իր կատարած դերի պարտադրություններուն, և հավատարիմ զգացումին թե դեպի

առաջ պիտի նայինք, կոչ կընեն որ Հայաստան ղրկվին այն լռելոր վալերաթուղթերը, որ ցույց կուտան թե այս ժողովուրդը ինչ ըրավ առաջին համաշխարհային պատերազմի նախընթացին և անկե ետք:

Դիմած ու լինողըն է որ Հայաստան ղրկվին Պողոս Նուպարի, իբրև ազգային պատվիրակի, դիվանաթուղթերը: Բնական խնդրանք, որ կըրնար նույնիսկ հրամայական պահանջի ձևով դրվիլ, որովհետև ոչ ոք իրավունք ունի անձնական սեփականություն — և նյութականորեն շահագործելի նյութ — նկատելու ազգային սլաշտոնական վալերաթուղթերը: Մինչդեռ Էջմիածնի Գահակայր այնքան զգալուն ու թախանձալից շեշտ կզեն իր խնդրանքին մեջ, որ Նուպարի զավակները Հայաստան ղրկեն ամեն մեկ թուղթի կտոր, որ իրենց հոր հայ-քաղաքական գործունեության հետ առնչություն ունի:

Ասիկա մեզի առիթ կուտայ որ հիշենք թե մասնավորապես առաջին համաշխարհային պատերազմի օրերուն այս գաղութն ալ ունեցավ իր «արխիվ»-ը... Ուշինկղերնի մեջ տարված քաղաքական գործունեությամբ, որուն ղեկավարիչ ուժն էր Ազգային Միությունը: Ո՛ր է ատիկա հիմա. իր նվազագույն արժեքովն անգամ բան մը կընա դուրս դալ, և մեր պարտքն է, որ «Էջմիածին»-ի այդ հոյակապ ու հայրենասիրական խմբագրականին պատասխանենք դրամականորեն, հոն ղրկելով թե Ազգային Միության այդ «արխիվ»-ը և թե ունենոր վալերաթուղթ, որ կընա ունե շավով գորացնել մեր դատի վալերաթղթային բաժինը:

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միության Կեդրոնական Վարչության ժողովի պաշտոնաբեր «Միութիւն»-ը, Վեհափսոս Հայրապետի, Հ. Բ. Ը. Միությանն ուղղված, Կոնդակի առիթով քիվ 225-ում դրում է. —

«Միութիւն»-ի անցյալ թիվին և կարգ մը հայ թերթերու մեջ արդեն հրատարակվեցավ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոս Գեորգ Զ-ի օրհնածիր կոնդակը՝ ուղղված Հ. Բ. Ը. Միության:

Կեդրոնական Վարչական Ժողովի նիստին մեջ, անկեղծ գոհունակությամբ և խորին երախտագիտությամբ կարդացվեցավ սույն կոնդակը: Անհունորեն երջանիկ ենք, որ ազգիս երջանկահիշատակ վերջին հայրապետներն մեր Միությանն ուղղված գնահատանքի և օրհնության պատգամներու շարքին՝ կյանքն ու խրատներին ձայնն ու հայրական

մաղթանքները մեր հայրենասեր Վեհին, որուն սրտեռանդն գործուն ու հետաքրքրություն իր ցիրուցան զավակներուն ճակատագրին հանդեպ մեզի նոր ուժ և կորով կրնեն շնչե մեր ազգասիրական ջանքերուն համար:

Մեր ամեն կարգի ձեռնարկներուն իմաստն ու տարողությունը կործատեն ակնարկով մը վերլուծած է Վեհափառ Հայրապետը իր կոնդակին մեջ, և Կեդրոնական Վարչությունը, իր երախտագետ շնորհակալությունները հայտնելով, ղինքը վստահացուց թե այդ ձեռնարկները պիտի շարունակվին միևնույն ղիտակցությամբ և բարեխղճությամբ:

